

"Văn học hiện đại" trong "Thời đại lớn"

Những đặc trưng trên lúc gián đoạn, lúc liên tục nhưng bao quát cả tiến trình lịch sử của văn học hiện đại. Cho đến khi xã hội chưa bước ra khỏi được "thời đại lớn" thì những đặc trưng đó vẫn tiếp tục tồn tại.

III)

"Đi đến với văn học thế giới" là một phán đoán cơ bản nhất về văn học hiện đại Trung Quốc được giới nghiên cứu – tôi là một người trong số đó – đưa ra vào thập kỷ 1980. Hiện tại, nhận thức về vấn đề này đương nhiên là chính xác hơn : không phải là "đi đến" mà là bị bắt buộc phải gia nhập, cái gia nhập lại không phải là "văn học thế giới" mà là cái "thế giới" do phương Tây qui hoạch. Chính sự "gia nhập" như vậy đã tạo ra "văn học hiện đại" Trung Quốc. Như thế là có ý nói rằng, sự việc chủ yếu không phát sinh từ tầng diện văn học, mà phát sinh từ tầng diện xã hội và ý thức thông thường, vậy thì, "thế giới" không phải là một tiêu chuẩn, lại càng không phải là nơi để nương tựa, **nó vốn vụn chỉ là**

nguyên nhân . Nếu nhìn như vậy, một nền “văn học thế giới” chân chính, đúng nghĩa, không phải do một bộ phận nào đó của thế giới qui hoạch, cho đến hôm nay cũng vẫn còn là một việc xa vời, và vì vậy, văn học Trung Quốc đi đến với nó, gia nhập vào nó, thành một bộ phận của nó chỉ có thể là một khả năng, hoặc là – lạc quan một chút – thì đây chỉ mới bắt đầu mà thôi, và chẵn chẵn là một quá trình rất dài. Thế nhưng, chính vì cái đích hãy còn xa, văn học Trung Quốc có được cái khả năng tạo ra được những cố gắng có ý nghĩa thế giới. Không chỉ là cung cấp cho thế giới “ngụ ngôn” của chính mình, và cũng không chỉ là cái vấn đề “bệnh trạng” mang ý nghĩa phản diện, văn học Trung Quốc trình bày những suy tư về sự cùng khổ trong đời sống con người cùng những ý vị của đời sống đó, trong đó có nhiều cái thất bại và gian khó mà người thời nay không dễ dàng thể nghiệm được. Vẫn còn rất nhiều thứ phong phú mà chúng ta có thể thu hoạch, đương nhiên, thu hoạch đó nhất định vượt khỏi phạm vi văn học nghĩa hẹp.

Nói đến “thu hoạch”, nên cần nói thêm một vài câu. Chúng ta đang sống vào trong cái thế giới do Tây phương qui hoạch, đó là thế giới phân công cao độ, không chỉ phân công trong kinh tế và chính trị, mà còn trong cả văn hóa và tư tưởng nữa. Người ở một vài “nước lớn” suy tư về những vấn đề toàn cầu, vấn đề có tính phổ biến, trừu tượng, siêu việt, Utopia, siêu hình và thẩm mỹ v.v. ; người ở những “nước nhỏ” còn

lại suy tư về những vấn đề có tính cách địa phương, cụ thể, thiết thân, lợi ích v.v. Đó là phân công về văn hóa. Đương nhiên, nước gọi là to hay nhỏ chủ yếu không phải từ lý do lãnh thổ, dân số, lịch sử và văn hóa, mà là từ vị trí trong trật tự đẳng cấp toàn cầu : nước Pháp 50 triệu người “lớn” hơn Indonesia 200 triệu người, nước Mỹ 300 triệu người “lớn” hơn Trung Quốc 1,4 tỷ người. Một khi thời gian phân công đã lâu dài, những người hoạt động văn hóa ở những nước nhỏ khi phát biểu về những vấn đề phổ biến và ở tầm mức thế giới, thì không chỉ những học giả ở “nước lớn” mà ngay cả đồng bào của họ cũng cho là hoang đường : Anh mà suy nghĩ những chuyện đó? suy nghĩ thật viễn vông! Rất may là, thái độ phủ định và tự coi thường mình đó không phù hợp với lịch sử thế giới hiện đại, không phù hợp với ký ức của người dân các nước. Lấy Trung Quốc làm ví dụ, văn học trong mối quan hệ ràng buộc phiền phức với hai xung động trên đã có những cống hiến cho nhân sinh và thế giới, cống hiến đó không chỉ là thể nghiệm và tưởng tượng của riêng người Trung Quốc ! Điều này không có nghĩa là văn học hiện đại Trung Quốc đã thật là vĩ đại, ngược lại, trong nhiều lúc, sự biểu hiện của văn học ấy thật là tồi tệ. Thế nhưng, do vì trong một thế giới mà tình cảm của con người ngày một “Tây hóa”[8] cách nặng nề, và cũng do vì do sự mất đi của ý chí và năng lực biểu đạt chính mình , chúng ta ngược lại phải đặc biệt quý trọng việc văn học hiện đại Trung Quốc chống đối tình cảm “Tây hóa” , quý trọng sự từ chối chấp nhận phân công văn hóa trên thế

giới để tranh đấu cho một ý lực “mộng tưởng” mạnh mẽ . Trong ý nghĩa đó, tôi muốn mượn lời của Chương Thái Viêm (Zhang Tai Yan) “ Muốn diệt một nước, trước diệt lịch sử, muốn diệt lịch sử, trước diệt văn học” để nói rằng : muốn diệt người, trước diệt văn học, muốn diệt văn học, trước diệt lòng “mộng tưởng”.

Khi toàn thế giới bắt đầu ý thức rằng đối diện với trạng thái sinh tồn hiện đại ngày càng phức tạp và biến hóa khôn lường, con người không thể chỉ có loại tư duy và cảm giác theo mô thức phương Tây, khi chúng ta cuối cùng hiểu ra rằng nền “văn học thế giới” chân chính phải được hình thành cùng với một “ý thức thế giới” chân chính, vậy thì, bình tâm để thể nghiệm, phát hiện, làm mới lại những miêu tả và giải thích, không những đem lại cho nền văn học hiện đại Trung Quốc những thành quả chính đáng, mà còn thiết thực làm cho mọi người biết đến những thành quả đó. Đó chính là nhiệm vụ cấp thiết của chúng ta ngày nay.

[1] Từ “hiện đại” trong “Văn học hiện đại” không phải là một khái niệm thời gian, ví dụ như không chỉ giai đoạn từ 1917-1949, nhưng đây là khái niệm liên quan đến “ý nghĩa” hay “tính chất”, nó nói đến văn học trong mối liên quan với những vấn đề xã hội cùng đồng thời phát sinh và ảnh hưởng đến văn học như “hiện đại hay không hiện đại”, “hiện đại

như thế nào?”, “hiện đại theo dạng thức nào?” v.v. Vì thế, thuật ngữ “Văn học hiện đại” dùng trong bài viết này là chỉ văn học từ cuối triều Thanh cho đến ngày nay, và hơn nữa, rất có thể còn kéo dài trong tương lai.

* GS. Đại học Thượng hải, TQ

[2] Lu Xun : Đề từ “Trần ảnh”, “Nhi Dĩ tập”, Bắc Kinh, nxb Văn học nhân dân, 1958, trang 107.(《〈尘影〉题辞》, 《而已集》, 北京, 人民文学出版社1958年版, 107页)

[3] Lu Xun : “Khủng hoảng tiểu phẩm”, “Điều Nam giọng Bắc tập”, Bắc Kinh, nxb Văn học nhân dân, 1958, trang133 (《小品文的危机》, 《南腔北调集》◆◆◆北京, 人民文学出版社1958年版, 133◆◆)

[4] ở đây sử dụng câu “Đêm nay chúng tôi là người nước Mỹ” , là câu những người hoạt động văn hóa theo khuynh hướng chủ nghĩa tự do lấy làm tiêu đề cho phát biểu của họ trên mạng internet vào tối ngày 11tháng09 năm 2001.

[5]Li Da Zhao : “Những di biệt căn bản giữa hai nền văn minh Đông

Tây”, Bắc Kinh, Quý san “Ngôn trị” tập 3 (01-07-1918) (《东西文明根本之异点》, 北京, 《**◆◆◆治**》季刊第3册 (1918年7月1日))

[6] Những nhân vật, câu chuyện và ý tưởng liệt kê ở đây theo thứ tự được dẫn từ : “Nữ thần” (1921), thi tập của Quách Mạt Nhược, “Nhà” (1931) trường thiên tiểu thuyết của Ba Kim, “Nửa đêm” (1933) trường thiên tiểu thuyết của Mao Thuấn, “Nhật Xuất” (1936) kịch bản của Tào Ngu, “Người thanh niên mới đến” (1956) đoản thiên tiểu thuyết của Vương Mông, “Sáng nghiệp sử” (1959) trường thiên tiểu thuyết của Liễu Thanh, “Vết thương” (1978) đoản thiên tiểu thuyết của Lư Tân Hoa, “Tâm tinh” (1984) trường thiên tiểu thuyết của Kha Vân Lộ, “Tía tía tía” (1985) trung thiên tiểu thuyết của Hàn Thiếu Công (这里列出的“人物、故事和意象”依**◆◆◆**取自郭沫若的诗集《女神》(1921) **◆◆◆**巴金的长篇小说《家》(1931)、茅盾的长篇小说《子夜》(1933)、曹禺的剧本《日出》(1936)、王蒙的**◆◆◆**篇小说《组织部新来的年轻人》(1956)、柳青的长篇小说《创业史》(1959)、卢新华的短篇小说《伤痕》(1978)、蒋子龙的中篇小说《乔**◆◆◆**长上任记》(1979)、柯云路的长篇**◆◆**说《新星》(1984)和韩少功的中篇小说《爸爸爸爸》(1985))

[7] Những hình tượng văn học này theo thứ tự được dẫn từ “Khổng Ất

kỷ” (1919) và “Người cô độc” (1926) hai đoản thiên tiểu thuyết của Lỗ Tấn, “ Đáy cùng ký ức” (1929) thi tập của Đái Vong Thư, “Biên thành” (1934) trung thiên tiểu thuyết của Thẩm Tùng Văn, “Ngư điếu”(1981)đoản thiên tiểu thuyết của Cao Hiểu Thanh, “Kỳ vương” (1984) trung thiên tiểu thuyết của A Thành, “Mệnh bạc như tơ” (1985) đoản thiên tiểu thuyết của Sử Thiết Sinh, “Ngụ ngôn thán chín” (1993) trường thiên tiểu thuyết của Trương vĩ. (“这里列出的“文学形象”依次取自鲁迅的短篇小说《孔乙己》（1919）和《孤独者》（1926）、戴忘舒的诗集《我记忆》（1929）、沈从文的中篇小说《边城》（1934）、高晓声的短篇小说《鱼钩》（1981）、阿城的中篇小说《棋王》（1984）、史铁生的短篇小说《命若琴弦》（1985）和张炜的长篇小说《九月寓言》（1993）)

[8] Ở đây ý muốn nói đến : sinh hoạt thường ngày của con người ở các nơi trên thế giới bị cải tạo lại theo cách thức sinh hoạt của phương Tây hiện đại, đồng thời thông qua giáo dục truyền bá quan niệm, tư tưởng hiện đại của phương Tây, khiến cho người ta tự giác hay không tự giác dựa vào những tư tưởng, quan niệm đó để lý giải các cảm nhận của chính mình. Và từ đó mà âm thầm lặng lẽ tạo thành một loại tình cảm đơn nhất. Nói ra điều này không có nghĩa là từ chối “tự do”, “dân chủ”, những quan niệm được cho là từ bên ngoài đưa tới. Đương nhiên, cần